

Выделена отрасль животноводства, которая лучше всего развита в Волынской области. Освещены вопросы проблемных отраслей животноводства, которым в аграрной политике области уделено недостаточно внимания: овцеводство, пчеловодство и прудовое рыбководство.

Ключевые слова: животноводство, свиноводство, сельское хозяйство, отрасль, предприятие, личные крестьянские хозяйства, поголовье, Волынская область.

Uievych Nadiia, Kotsan Nataliia. Features of Livestock Industry in the Volyn Region. The modern structure of livestock industry of Volyn region is revealed. The development of main industries in the region is analyzed. Dynamics of meat cattle, cows, pigs, poultry in agriculture enterprises in recent years is considered, the relevant figures and tables are given. There is an accommodation of largest, most powerful and prospective enterprises of basic industries of livestock: cattle breeding, pig farming, poultry. The best-developed livestock industry in the Volyn region is highlighted. There are problem sectors of livestock that are paid not much attention in the field of agricultural policy: sheep breeding, beekeeping and pond fish farming.

Key words: livestock industry, pig farming, agriculture, industry, enterprise, private farms, livestock, Volyn region.

Стаття надійшла до редколегії
23.11.2016 р.

УДК 379.822

**Оксана Бондар,
Василь Фесюк**

Регіональні особливості розподілу та використання туристично-рекреаційних ресурсів басейну р. Збруч у межах Хмельницької області

Мета дослідження – оцінка територіального розподілу та використання туристично-рекреаційних ресурсів басейну р. Збруч, а завдання – визначення тенденцій розвитку та перспектив їх використання. Розроблено картографічну модель просторової організації туристично-рекреаційного потенціалу. Проаналізовано взаємодію рекреації із сільським господарством. Важливим напрямом розвитку господарства досліджуваного регіону є інтеграція природоохоронного та рекреаційного напрямів природокористування. Виділено проблеми та перспективи розвитку рекреації в басейні р. Збруч Хмельницької області на базі місцевого ресурсного потенціалу. Запропоновано способи розв'язання комплексу проблем раціонального та ефективного використання туристично-рекреаційних ресурсів басейну р. Збруч.

Ключові слова: туристично-рекреаційні ресурси басейну річки, місцевий ресурсний потенціал, інтеграція природоохоронного та рекреаційного напрямів природокористування.

Постановка наукової проблеми та її значення. Басейн р. Збруч, завдяки своїм природним багатствам та багатій історико-архітектурній спадщині, є дуже рекреаційно привабливим регіоном України, однак в економічному плані вказаний потенціал сьогодні слабореалізований. Роль рекреаційної діяльності визначальна в регіонах зі слабким розвитком промисловості та добре збереженими природними умовами. Це пов'язано, насамперед, із простотою організації виробничої інфраструктури на первинних етапах, зацікавленості іноземців та мешканців великих міст у здійсненні відпочинку в таких регіонах і необхідністю збалансованого регіонального розвитку господарства. При цьому, завдяки міжгалузевим зв'язкам, розвиток рекреації стимулюватиме інші супутні галузі регіонального господарського комплексу та сприятиме загальному покращенню умов життя місцевого населення.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Рекреаційно-туристична привабливість і стан рекреаційно-туристичної інфраструктури території басейн р. Збруч у працях вітчизняних та закордонних науковців вивчено недостатньо. Теоретичними й прикладними аспектами рекреаційного природокористування в Україні займалися К. Кілінська, В. Руденко, Н. Аніпко, Н. Андрусак, Н. Коновалова [6]. Природні туристичні ресурси Подільського регіону вивчали К. Кілінська [7]

та О. Бейдик [2]. Культурно-історичні ресурси досліджували Л. Баженов [1] й О. Мацюк [9]. Сучасний стан сформованості туристичної інфраструктури Поділля розглядав А. Кузишин [8]. Питання територіальної організації рекреаційного комплексу Подільського регіону розкрито в працях А. Охріменка [10]. Як видно з аналізу публікацій, регіональні особливості розподілу й використання туристично-рекреаційних ресурсів басейну р. Збруч у межах Хмельницької області в науковій літературі вивчено недостатньо. Деякі матеріали вже застаріли та не відповідають дійсності.

Формулювання мети та завдання дослідження. Мета статті – оцінка територіального розподілу та використання туристично-рекреаційних ресурсів басейну р. Збруч, а **завдання** – визначення тенденцій розвитку й перспектив їх використання.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Грунтуючись на статистичних і картографічних даних, а також результатах власних спостережень, ми розробили картографічну модель просторової організації туристично-рекреаційного потенціалу (рис. 1). Під час аналізу моделі встановлено такі особливості концентрації туристично-рекреаційного потенціалу:

- 1) загалом невисокий до (10 балів) рівень концентрації туристично-рекреаційних ресурсів;
- 2) виокремлення трьох регіональних осередків підвищеної концентрації туристично-рекреаційного потенціалу у верхній, середній та нижній частинах басейну р. Збруч;
- 3) зростання концентрації туристично-рекреаційних ресурсів у північно-східній частині басейну зумовлено поєднанням водних об'єктів, окремих історико-архітектурних пам'яток і задовільним станом мережі шляхів сполучення;
- 4) формування локального «Сатанівського» центру в середній течії зумовлено високою атрактивною привабливістю ландшафтів Товтрового пасма на контакті з долиною р. Збруч, збереженістю природних умов у заповідних територіях, а також формуванням потужного інфраструктурного центру;
- 5) придністерська зона концентрації туристично-рекреаційних ресурсів зумовлена поєднанням природних умов та історичних, архітектурних і белігеративних об'єктів. Чітко виявленими центрами зони виступають с. Чернокозинці й с. Завалля.

Указані особливості демонструють перспективність розвитку туристично-рекреаційного напрямку господарства в досліджуваному регіоні. Взаємодія рекреації із сільським господарством, депресивний стан сучасного сільського господарства й самого села як форми розселення потребує економічної переорієнтації та оптимізації.

Одна з головних проблем – упереджене ставлення сільського населення до базових змін у господарстві. Однак позитивні приклади розвитку рекреації вже стимулюють в окремих населених пунктах (с. Горошова, с. Кривче) розвиток зеленого туризму й рекреаційно-орієнтованих послуг [8].

Особливість рекреаційної діяльності – поєднання її окремих напрямів (зокрема агротуризму) з умовами сільськогосподарського виробництва. При цьому туроператором виступає сам сільськогосподарський виробник. Його рекреаційна діяльність є підсобним господарством і суттєво доповнює бюджет. Рекреаційна орієнтація збуту продукції прийтиме її екологізації.

Селянин-фермер у межах сільського туризму може організувати такі види відпочинку:

- активний туризм (збудувати на своїй території спортивний майданчик, підйомник, розробити маршрути для велотуристів, кінні прогулянки);
- відпочинок в екологічно чистій місцевості, уживання чистих продуктів;
- мисливський туризм;
- культурно-етнічний (екскурсії, розповіді про історію краю, національні обряди, побут) тощо.

Основа сільського туризму – власне сам селянин і його побут. Клієнтами виступають люди з міста, які хочуть подивитися на сільськогосподарське виробництво (як робиться цей особливий сир, масло, ковбаса тощо, як вирощують цих свиней, корів, коней); люди творчої, розумової праці, які хочуть подивитися на майстерність ремісника (як робиться дерев'яний посуд, як плететься ліжник); іноземці, котрі приїхали ознайомитись з особливостями національних традицій, культури.

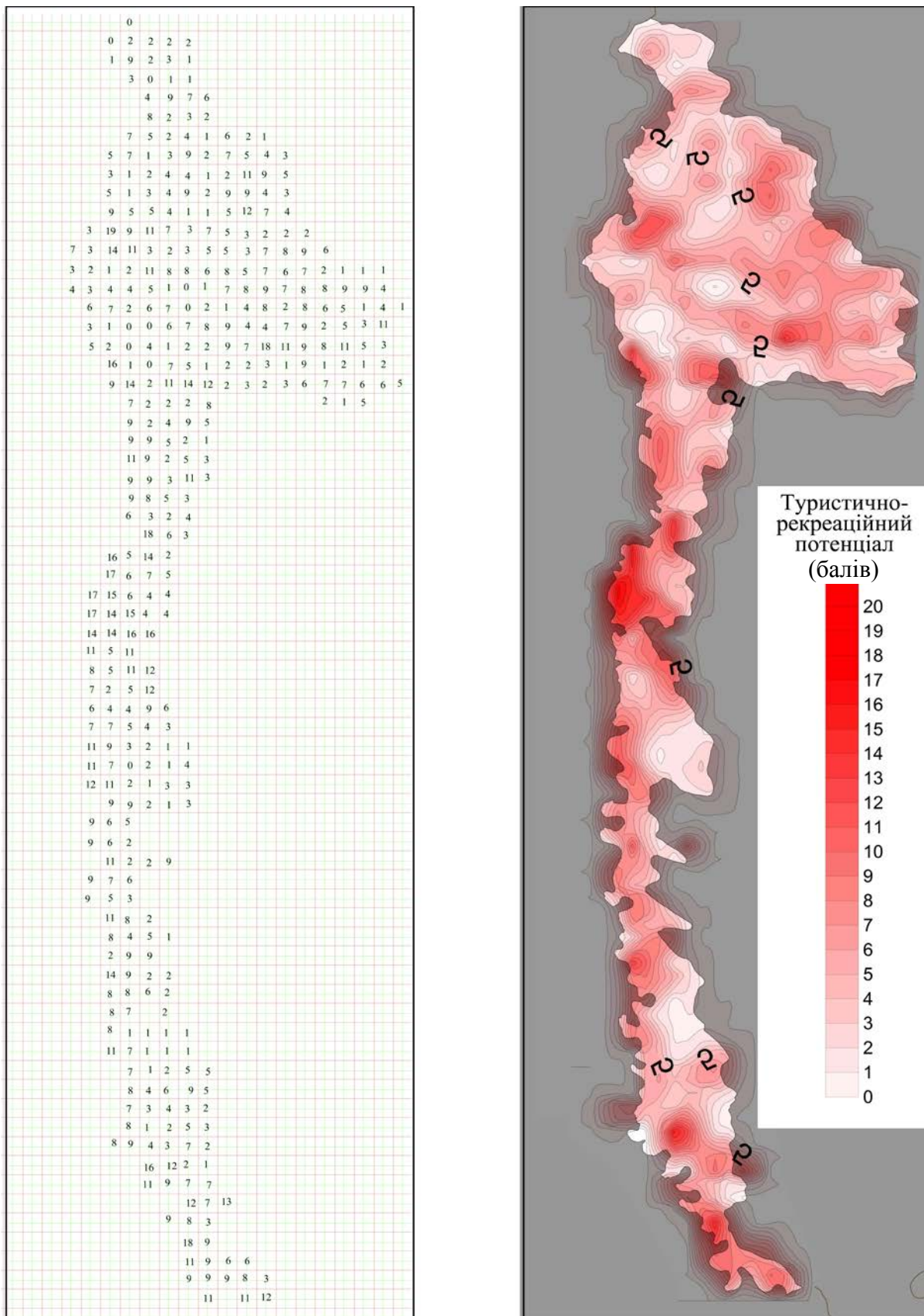


Рис. 1. Розрахунок та просторове відображення рівня концентрації туристично-рекреаційних ресурсів басейну р. Збруч у межах Хмельницької області

Просторовим рекреаційним об'єктом при такій формі господарювання виступає агрооселя [2]. Це житлове приміщення, яке зведено в сільській місцевості, має не більше п'яти кімнат, пристосованих для проживання туристів, і належить на правах приватної власності господарю, який займається сільськогосподарською діяльністю або зайнятий у сфері обслуговування чи соціальній сфері села. Власником агрооселі може бути фермер, селянин, який працює індивідуально на присадибній ділянці, селянин, котрий працює в сільськогосподарських підприємствах, а також мешканці села, зайняті у сфері обслуговування та соціальній сфері: працівники сільради, пошти, учителі, продавці тощо.

Умови для розвитку агротуризму сформовані практично у всіх населених пунктах долини р. Збруч, оскільки всі села регіону володіють агротуристичним потенціалом. Суттєвим стимулом для розвитку агротуризму в регіоні є етнофестивалі, наприклад святкування «Маланки», «Івана Купала» тощо.

Важливий напрям розвитку господарства досліджуваного регіону – інтеграція природоохоронного та рекреаційного напрямів природокористування. Цей напрям розвитку господарства стає особливо актуальним унаслідок визначення статусу окремих територій як зони стаціонарної й регульованої рекреації в межах НПП «Подільські Товтри». Тут рекреаційна діяльність має юридичні переваги над іншими типами природокористування, а її розвиток економічно стимулюється [5].

Поєднання природоохоронної та рекреаційної діяльності дає змогу туристам, з одного боку, визначні пам'ятки, а з іншого – допомагає акумулювати фінансові засоби на їх утримання. Однак, як зазначають дослідники, негативні процеси впливу на культуру можуть виникнути в результаті надмірної комерціалізації й втрати справжньої самобутності у сфері традиційного мистецтва, ремесел і способу життя [4]. Отже, при поєднанні вказаних сфер потрібний чіткий економічний та екологічний менеджмент рекреаційної діяльності й супутніх її сфер.

Найкращі умови для розвитку рекреації сьогодні сформовані в межах ландшафтних, ботанічних і лісових заказників. Організована рекреація вже розвивається в межах Сатанівського лісового, Іванковецького ландшафтного заказників, а також у межах заповідного урочища «Жабинецька дача».

Туристично-рекреаційний комплекс басейну р. Збруч Хмельницької області перебуває на етапі становлення, тому що на сьогодні він не є системою. У його структурі наявні рекреаційні об'єкти, рекреаційні центри, проте немає сформованих виробничих зв'язків між ними.

Розглядаючи загальні проблеми розвитку рекреаційного комплексу, особливу увагу потрібно приділяти незадовільному стану транспортних шляхів. Більшість доріг у межах досліджуваного регіону мають тверде покриття, але в найбільш віддалених селах частина доріг має ґрунтове покриття. Також важливою проблемою є недостатня кількість готелів, мотелів, пансіонатів, щоб туристи мали змогу зупинитися для відпочинку. Аналогічні проблеми характерні для закладів харчування [8].

Однією з проблем, що гальмує розвиток туризму в регіоні, є погана поінформованість клієнтів, інвесторів та інших зацікавлених осіб про рекреаційний потенціал регіону. Тому формування комплексної бази даних, паспортизація рекреаційних об'єктів, випуск сучасної рекламної продукції, проведення конференцій, семінарів підвищить рівень розвитку туристично-рекреаційного комплексу.

Потрібно згадати також проблеми, пов'язані з негативним впливом туризму й рекреації на навколишнє середовище. Дуже часто саме туристи винні в забрудненні довкілля та руйнуванні дикої природи. Цілком очевидна зацікавленість рекреаційно-туристичної галузі в збереженні навколишнього середовища.

Отже, на основі вказаного можна виділити соціальні й екологічні проблеми в туристично-рекреаційному комплексі. До соціальних проблем належать:

- непорозуміння та конфлікти, які можуть виникнути між місцевими жителями й туристами через розходження в мові, звичаях, релігійних цінностях і характері поведінки;
- місцеве населення цілком обґрунтовано може критикувати все, що пов'язано з туризмом, якщо в результаті його розвитку вони втрачають доступ до своїх власних місць відпочинку й об'єктів інфраструктури;

До екологічних проблем належать:

- розбудова туристично-рекреаційної інфраструктури, що призводить до антропоїзації ландшафтів і погіршення атрактивних властивостей рекреаційних об'єктів;
- безпосередній вплив рекреантів, особливо неорганізованих (витоптування рослин, ущільнення ґрунту, пожежі тощо);

- технологічні процеси в рекреаційній сфері (експлуатація та вичерпання ресурсів, їх забруднення, активізація несприятливих природних процесів й ін.);
- забезпечення побутових потреб обслуговуючого персоналу та рекреантів.

Шлях до розв'язання цього комплексу проблем лежить через розробку адекватної концепції раціонального природокористування: адже природа, що неминуче зазнає змін у процесі промислової й сільськогосподарської діяльності людини, виступає основним фактором оздоровлення та відновлення нервово-психічних і фізичних сил самої людини. Ця концепція повинна ґрунтуватися на усвідомленні того, що природокористування є виробничо-науковою діяльністю людини, спрямованою на комплексне вивчення, освоєння, використання та охорону природного середовища [3].

Загалом басейн р. Збруч у Хмельницькій області можна розглядати, як регіон із потужним природно-ресурсним потенціалом, однак на сьогодні маркетинг рекреаційної діяльності на державному й обласному рівнях здійснюється неефективно.

Найсуттєвішими перешкодами є такі:

- відсутність належної реклами;
- транспортні труднощі, пов'язані з приїздом в окремі рекреаційні пункти;
- низький рівень розвитку інфраструктури, якості продукції й послуг;
- недосконалість нормативно-правової бази забезпечення рекреаційної діяльності, несприятливий інвестиційний клімат.

Антисанітарні умови підвищили загрозу різного роду захворювань, у тому числі шлунково-кишкових. У багатьох місцях відпочивальникам заборонено купатися, бо відзначається наявність хвороботворних бактерій у воді, що перевищує допустимі норми [5].

До переліку невідкладних проблем входять реконструкція й модернізація діючих рекреаційних об'єктів та побудова нових, різке поліпшення якості обслуговування, збільшення соціального ефекту від функціонування рекреаційного господарства, удосконалення організації й управління рекреаційним господарством на основі комплексного поєднання державної підтримки, ринкових механізмів і структур, розвиток підприємницької діяльності у сфері рекреаційного обслуговування [3].

Указані проблеми не лише гальмують розвиток рекреації, а й перешкоджають економічній діяльності в районі загалом. Розв'язання проблем – головне завдання місцевої адміністрації та місцевого населення.

Поряд із зазначеними труднощами сьогодні створюються умови для активізації рекреаційного розвитку регіону. Це зумовлено наданням значній частині території району статусу національного парку, збільшенням популярності етнотуристичної діяльності в регіоні та можливим рекламним ефектом після інтеграції до Європейської економіки.

Швидкому розвитку комплексу сприяє розроблення й упровадження низки рекламних і стимуляційних заходів для створення іміджу, відкриваючого для масового рекреанта туристично-рекреаційні ресурси. Важливим позитивним фактором при цьому може стати випуск найрізноманітніших рекламних матеріалів, починаючи з випуску туристичних друкованих видань та буклетів і закінчуючи рекламними відеофільмами та компакт-дисками.

Основним напрямом оптимізації рекреаційної галузі має стати формування регіонального туристично-рекреаційного комплексу, здатного задовольняти потреби населення регіону в санаторно-курортному лікуванні, відпочинку та туризмі. Він повинен об'єднати території суміжних адміністративних районів для формування ринку конкурентоспроможних на міжнародному рівні рекреаційних послуг на основі ефективного використання наявних природних і культурно-історичних ресурсів регіону разом зі збереженням екологічної чистоти середовища та забезпеченням комплексного розвитку території [1]. Науковий і пізнавальний туризм може бути пов'язаний з охороною довкілля, збереженням культурно-історичної спадщини, археологічними та спелеологічними дослідженнями. Тобто його об'єктами можуть стати природно-заповідний фонд, печерні комплекси, історико-культурні пам'ятки. Для розвитку пізнавального туризму потрібно запроваджувати маршрути по Збручу, під час яких проводитимуться екскурсії про історію сіл, їхні культурні та господарські особливості. Оптимізація рекреаційного комплексу регіону може дати відчутний імпульс його господарському й соціально-економічному розвитку. Це забезпечить збалансований розвиток рекреації, потік надходжень у бюджет, допоможе збереженню та відтворенню природних й історико-культурних багатств.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, басейн р. Збруч у регіональному господарському комплексі Хмельницької області може постати як регіон розвиненого сільського туризму, рекреаційного господарства й природоохоронної справи на базі збалансованого використання природних ресурсів і взаємодоповнювальної інфраструктури.

Джерела та література

1. Баженов Л. В. Нариси історії Поділля / Л. В. Баженов. – Хмельницький : Облполіграфвидав, 1990. – 327 с.
2. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування / О. О. Бейдик. – Київ : ВПЦ «Київ. ун-т», 2001. – 395 с
3. Бобираєва О.В. Становлення і розвиток сфери рекреаційних послуг як напрям інтеграції до світового господарства / О. В. Бобираєв // Вісник Київського Національного університету ім. Т. Г. Шевченка. – 2002. – Вип. 57. – С. 6–12.
4. Бутусов Г. Аналіз туристичного ринку України / Г. Бутусов // Галицькі контракти. – 2006. – № 5. – С. 8–10.
5. Гнатів О. К. Проблеми розвитку вітчизняного туризму / О. К. Гнатів // Економіка України. – 2006. – № 5 – С. 23–25.
6. Кілінська К. І. Теоретичні та прикладні аспекти рекреаційного природокористування в Україні : монографія / К. Кілінська, В. Руденко, Н. Аніпко, Н. Андрусак, Н. Коновалова та ін. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, 2010. – 250 с.
7. Кілінська К. Й. Туристичні ресурси Карпато-Подільського регіону / К. Й. Кілінська // Вісник наукових досліджень. – Серія : Туризм. – 2006. – Вип. 1. – С. 56–65.
8. Кузишин А. В. Сучасний стан сформованості туристичної інфраструктури в Західноукраїнських областях / А. В. Кузишин // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. – Серія : Географія. – 2011. – № 2. – С. 122–127.
9. Мацюк О. Я. Замки і фортеці Західної України. Історичні мандрівки / О. Я. Мацюк. – Львів : Центр Європи, 2009. – 200 с.
10. Охріменко А. Г. Удосконалення територіальної організації рекреаційного комплексу Подільського регіону / А. Г. Охріменко. – К., 2001. – 200 с.

Бондарь Оксана, Фесюк Василий. Региональные особенности распределения и использования туристско-рекреационных ресурсов бассейна р. Збруч в пределах Хмельницкой области. Целью исследования является оценка территориального распределения и использования туристско-рекреационных ресурсов бассейна р. Збруч, а задачей – определение тенденций развития и перспектив их использования. Разработана картографическая модель пространственной организации туристско-рекреационного потенциала. Проанализировано взаимодействие рекреации с сельским хозяйством. Важным направлением развития хозяйства исследуемого региона является интеграция природоохранного и рекреационного направлений природопользования. Выделены проблемы и перспективы развития рекреации в бассейне р. Збруч Хмельницкой области на базе местного ресурсного потенциала. Предложены пути решения комплекса проблем рационального и эффективного использования туристско-рекреационных ресурсов бассейна р. Збруч.

Ключевые слова: туристическо-рекреационные ресурсы бассейна реки, местный ресурсный потенциал, интеграция природоохранного и рекреационного направлений природопользования.

Bondar Oksana, Fesyuk Vasil. Regional Features Distribution and Use of Tourist and Recreational Resources of the Basin r. Zbruch within the Khmelnytsky aAdministrative Region. Aim of the study is to evaluate the regional distribution and use of tourist and recreational resources of the basin r. Zbruch and task – determining development trends and prospects of their use. Developed a model mapping the spatial organization of tourist and recreational potential. Analyzed the interaction of recreation to agriculture. An important focus of economic development the region under study is the integration of environmental and recreational areas of nature. Highlight problems and prospects of development of recreation in the basin r. Zbruch within the Khmelnytsky administrative region based on local resource potential. The ways of solving the complex problems of rational and efficient use of tourist and recreational resources of the basin r. Zbruch.

Key words: tourist and recreational resources of the river basin, local resource potential, integration of environmental and recreational areas of nature.

Стаття надійшла до редколегії
21.11.2016 р.